

I. N. J. C.

DISSERTATIO GRADUALIS;
EXPLICATURA QUÆSTIONEM:

**AN JUS NATURÆ
ESSET,
QUAMVIS NULLUS EXISTE-
RET DEUS?**

316
R

QUAM,

CONSENSU AMPLISSIMI SENATUS PHILOSOPHICI
IN REGIA AD AURAM ACADEMIA,
SUB PRÆSIDIO,

**MAG. JOHANNIS
BILMARK,**

HIST. ET PHIL. PRACT. PROF. REG. ET ORD.

Publico bonorum examini modeste defert

GABRIEL HABERFELT,

SATACUNDENSIS.

IN AUDITORIO MAJORI DIE II. MAJI

ANNI MDCCLXIX.

H. A. M. S.

ABO Æ

Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

PRÆFATIO.

KANSALLIS-
KIRJASTO

Sicut aquilæ, si vulgo credendum, non sufficit, alias post se longe reliquisse volucres, sed recta trans æthera versus solem contendens, hujus & splendorem & calorem ferociter adspernatur; Ita quoque dantur homines nonnulli, qui Philosophorum aquilæ haberi volunt, ingeniis suis tantum & buentes, ut suas meditationes ultra sphæram cogitationis humanæ ferme extendere non dubitent, paradoxis opinionibus ita indulgentes, ut disquirere sibi religioni non ducant, quid futurum esset, si DEUS ipse, a quo tamen tori dependemus, non existeret. Atque hi fere sunt, qui ineptæ curiositati tantum studentes, utilitatem & felicitatem generis humani suis lucubrationibus non tam intendunt, quam operose disturbant. Enimvero quum Atheismi veneno infecti ex talibus scriptis phantasmata illa rationum colligant, quibus alios, quorum præcordia mel ori ex luto fixit Titan, vel seducant, vel saltem in dubitationum labyrinthos conjiciant, de placidæ mentis gradu ipsos suo strepitu deturbantes; perversis horum moliminibus obviam erit eundum, & quantus in viridi hac herba lateat anguis dispiciendum. Tales eruditionis humanæ nævos passim occurrere in scriptis Scholasticorum, quippe quorum totius doctrinæ ratio ex portentosis sublimitatibus Philosophico-Theologicis pessime fuerit confarcinata, nemo admodum miratur: at quod saniores Philosophi eandem malefanam cramben recoquere non dubitent, justa anim-

nimadvertione dignum arbitramur. Instituti autem ratio nunc non permittit, ut singulos errores, ad genus hoc pertinentes, expendamus, facilius enim foret Augiæ stabulum repurgare, quam maculas omnes, quibus hi doctores puram adperserunt Philosophiam, eluere; quamobrem illius solummodo quæstionis: *An Jus nature esset, quamvis nullus existeret Deus?* enodationem in nos suscepimus. Fatemur, quod ab aliorum placitis in hac dissertatione subinde recesserimus, veritatis tamen cynosuram attente consideravimus; probe memores verborum CL. STURMII: *Quid oculos nostros perstringi nuda Clarorum Virorum auctoritate patiamur, si sufficientibus non stabiliter rationibus: Quare sua cuique stet auctoritas, sed veritati Triumphus. Vid. Thes. I. inter Miscellaneas veritates Altdorffii An. 1673.* Accipias igitur B. L. qua tamen soles æquanimitate has pagellas, quibus quod non diffitemur, tria potissimum declarare volumus, nostram scilicet reverentiam in supremum DEum, amorem in genus humanum & denique veræ sapientiæ studium.

§. I.

Legem communiter definiunt recentiores Philosophi per normam, cui actiones hominum morales attemperari debent. Enimvero quamvis non diffiteamur, definitiones nominales esse arbitrarias; juxta tamen cavendum esse existimamus, ne tales pro lubitu rebus imponantur notiones, quæ a communi loquendi usu recedant. Quod si præstruere licet, op-

pido patet, definitionem legis allatam non esse adæ-
 quatam, sed suo definito latiore, quippe quæ con-
 silia quævis, admonitiones & pacta suo comprehendat
 ambitu. Ut igitur, quod verum est, adsequamur,
 recurrendum erit ad ipsam legum originem. Mente
 igitur dum nobis sistimus momentum illud temporis,
 quo homo integer & præstantissimis dotibus instructus
 ex manu Omnipotentis Creatoris in theatrum hujus
 mundi processit, simul quisque animadvertit, quod hæ
 perfectiones inutiles fuissent & etiamnum forent, nisi
 sapientissimus Monarcha certum constituisset ordi-
 nem ac modum, quibus convenienter actiones mor-
 talium dirigerentur. Nimium autem tribuunt inge-
 nio humano quotquot sibi aliisque persuadent, quod
 homines a se ipsis tales formare potuerint regulas,
 siquidem tunc *utilitas propria iusti prope mater &*
aqui fuisset: at quot hinc collisiones in vita humana!
 Nec talem agendi normam ab aliis sui similibus reci-
 pere potuerunt, quippe quorum nec præ se præstan-
 tiam, nedum in se imperium agnoverunt. Unde pronò
 fluit alveo, quod normæ actionum, quæ hominibus,
 in statu integritatis constitutis, præscriberentur, a Su-
 periori proficiscerentur, seu a tali, qui & iustas ha-
 bet causas exigendi, ut alii ad ipsius voluntatem a-
 ctiones suas componant, & simul potentia pollet,
 immorigeros intra officiorum gyrum coercendi. Hoc
 autem tanto magis necessarium fuit, postquam ho-
 mines a gradu perfectionum, sibi primitus concessa-
 rum, descivissent, atque libertate & independentia
 ab aliorum, sui similibus, arbitrio in suam aliorum-
que

que perniciem abuterentur. Sicut enim Lex sine executione nihil aliud est, quam campana sine pistillo; Ita nisi in eum statum redacti sint mortales, ut Superioris jussa capescere teneantur, vanæ erunt leges nec bonorum præsidia nec malorum repagula: ergo adcuratam legis definitionem necessario ingreditur idea Superioris. Id quod hoc etiam modo brevius demonstrari potest, Nulla lex datur sine Legislatore; nullus enim effectus esse potest sine causa: Legislator autem necessario est superior, quippe quum potestas leges ferendi præcellentiam quandam præ aliis involvat, eadem nec æqualibus, nedum inferioribus, vindicari potest. Ergo nec norma actionum moralium Lex dici potest, nisi a Superiore profecta. Quibus præmissis, Legem recte definimus per præceptum Superioris, quo sibi obligat inferiores, ut ad ipsius præscriptum actiones suas componant.

§. II.

Legibus in universum omnibus vim obligandi competere, in confesso est. Enimvero sicut obligatio consistit in necessitate morali aliquid agendi vel omittendi, necessitas autem moralis nitatur motivis, quæ repræsentationes boni vel mali continent: ergo dispiciendum erit, unde motiva, Legibus obedientiam præstandi, præcipue sumantur. Quum igitur in consiliis atque pactis motiva sumantur a privata cujuslibet & reciproca singulorum utilitate, necesse est, ut leges, utpote illis valentiores, aliunde majorem adhuc vim obligandi consequantur, Rebus

autem rite pensitatis satis convincimur, quod præcipua legibus parendi motiva petantur a voluntate Superioris, qui rerum circumstantium indolem ac nexum considerans, certam actionum civium directionem introduxit, quia salus publica aliter promoveri nequit. Publicæ felicitatis circulo comprehendi etiam privatam, vel per se patet, quamvis hujus cum illa nexum non omnes statim perspiciant. Præterea licet in castra eorum Philosophorum non transeamus, qui omnem obligationem niti auctoritate Superioris, sibi aliisque persuadent, ideoque obligationem generaliter definiunt per necessitatem moralem aliquid agendi a jure superioris profectam; probe gnari, quod par parem valide etiam obligare possit; attamen obligatio, quæ Legibus inest, a jure etiam Superioris erit derivanda: nulla enim propior est ratio, cur legibus, quæ libertatem meam naturalem, auro contra & argento mihi cariorem, constringunt, paream, quam quod satis superque sciam, quod eadem ab illo sint profectæ, cui jugem debeo observantiam, vel propter continuam meam ab illo dependentiam, vel quod sancte promiserim, me sedulo effecturum, quicquid Legislator utile duxerit, mihi que præceperit. Removeas igitur notionem Superioris ab idea Legis & simul necesse est tollas omnem hujus obligandi vim; Et proinde legum nullus erit usus, qui nunc maximus est.

§. III.

Postquam ita de fundamento obligationis, quæ
Le-

Legibus competit, generaliter differuimus, in naturam atque indolem Legis naturalis speciatim nunc erit inquirendum. Constat autem, quod legem Naturalem diversimode definire soleant diverſi Scriptores. PUFENDORFIUS & ejus adſectæ dicunt, quod Lex Naturalis, ſit illa norma, *quæ cum rationali & ſociali hominis natura ita congruit, ut humano generi honeſta & pacifica ſocietas citra eandem conſtare nequeat.* A qua opinione alii verbis potius, quam re ipſa diſſentiunt. Enimvero in allata definitione primum deſideramus, quod nulla fiat mentio Superioris, a quo tamen præcipua petuntur motiva legibus parendi, ſicut in antecedentibus oſtendimus. Deinde quum quælibet etiam Lex Civilis ita ſit comparata, ut ſine ejus obſervantia, honeſta ac pacifica ſocietas, ad quam colendam ipſa nos non tam ducit quam rapit natura, conſiſtere poteſt, ſequitur allatæ definitioni characterem nullum diſtinctivum Legis Naturalis ineſſe. Quum igitur notionem Legis generalem modo exhibuerimus, Legem Naturalem ſpecialiter nunc deſinimus, *quod ſit præceptum, quo DEUS ſibi omnes obligat homines, ut ad ipſius præſcriptum, quod per dictamen ſanæ rationis ex conſideratione tam attributorum Divinorum, quam nature humane innotescit, actiones ſuas componant.* Ex qua allata definitione ſatis apparet, Legem Naturæ nullam omnino futuram, niſi exiſtat DEUS, ejuſdem Legislator.

§. IV.

Enimvero dantur Eruditi nonnulli, qui contendere

dere non dubitant, Legem Naturæ non esse Legem vere ac proprie dictam. De qua præsumptione ut sententiam nostram aperiamus, ne tamen Andabatarum more pugnemus, statim constituenda sunt necessaria Legis requisita. 1:0 Igitur Lex erit perfecta ab idoneo Superiore. 2:0 Continebit præcepta de agendis vel omittendis, quæ in subditorum notitiam pervenerunt. 3:0 Pœnas indicabit, quas sentient, quotquot legem temere transgrediuntur. Jam quum omnes homines in conscientia sua intime sint convicti, quod Legi Naturali æqualiter sint subiecti, hæc ipsa Lex (liceat hoc vocabulo uti) necessario ab eo lata fuit, qui æquale imperium tam in genus humanum, quam in universum mundum exercet, cui omnia Entia suam debent existentiam, & quæ ad illam continuandam pertinent bona: adeoque patet, quod DEUS sit ille Superior, qui Legem Naturalem hominibus tulit. De qua re tanto minus erit dubitandum, quod ipsi gentiles sponte sua agnoverint, DEUM esse Auctorem Legis Naturalis, cujus rei insignem ex CICERONE locum nobis conservavit LACTANTIUS: *Est quidem vera Lex, recta ratio, naturæ congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quæ vocet ad officium jubendo, vetando a fraude deterreat: quæ tamen neque probos frustra jubet aut vetat: nec improbos jubendo aut vetando movet. Huic Legi nec abrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest. Nec vero aut per Senatum aut per populum solvi hac lege possumus. Neque est querendus explanator aut interpret alius.*

*alias. Nec erit alia Lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthæc; Sed & omnes gentes & omni tempore una Lex & sempiterna & immutabilis continebit, unusque erit communis quasi Magister & Imperator omnium DEus; ille legis hujus inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit, ipse se fugiet ac naturam hominis adspernabitur, hoc ipso luet maximas pœnas, etiamsi cetera supplicia, quæ putantur, effugerit. Vid. CICERON. Libr. 3. de Republ. apud LACTANTIUM Libr. VI. Cap. 8. Deinde quod Lex Naturalis contineat præcepta de agendis vel fugiendis, tam certum est, ut ne illi quidem, qui Scepticismi œstro perciti existentiam Divinam temere negant, de hac re dubitare audeant. Sunt hæc ipsa præcepta pauca, plana & perspicua: quamobrem *parvi igniculi & semina insita omnium artium* CICERONI ac SENECÆ dicuntur; quæ etsi malis moribus & operibus pravis sæpe quasi extinguantur, dum tamen mens nostra ad se redit, facile eadem percipit. Adest enim veluti genius quidam intra cordis nostri sepimenta, qui præcepta Juris Naturalis, tabulis cordium nostrorum alte impressa, dum animo sua constant halcyonia, clara voce nobis prælegit, nostrique officii ita nos admonet; qui vero dum adfectuum fluctus exæstuant & tabulam cordis transcendunt, litteras illas non amplius videt. Taciturnus igitur cordi adsidet, donec, fluctibus subsidentibus, scriptura emergat, & ipse lectioni consuetæ vacare possit. Denique quum DEus sit supremus Legislato, non potuit non vi justitiæ suæ convenientes pœnas male-*

feriatis statuere. Cogites enim quamcunque malam actionem, & deprehendes naturale malum cum eadem esse conjunctum; quod tam animi, quam corporis vires graviter, licet lente, adffigit. Immo vitium quodvis est instar ferocis canis, cujus caput si demulceas, ipse vicissim manum tuam mordet; nam quo quis peccat, eodem & ipse punitur. Sero quidem nonnunquam manifestantur judicia Divina, sed quæ tanto gravius incumbunt. Exemplo res fiet adhuc clarior. Ponamus quendam Bacchi Venerisque vel aliorum vitiorum operatorem: ille quidem aliquamdiu in suis sordibus, quod delectet, inveniet, sed hoc illius gaudium num verum, num durable? Minime. Opibus enim dilapidatis, viribusque enervatis, vel miserrimam transiget vitam, aliis derisui, sibi ipsi oneri erit; vel in gravem morbum incidet, immo præmaturam mortem sibi conscisset. Ex quibus in summam collectis luculenter adparet, quod Legi Naturali competant necessaria Legis requisita, adeoque quod eadem vere ac proprie dicta Lex sit: Ergo habebit superiorem scilicet DEum, qui si removeretur nec Lex Naturalis amplius consistere potest.

§. V.

Enimvero qui graviter crepant, Legem Naturalem futuram, quamvis nullus existeret DEus, duplici potissimum argumento ad suam corroborandam opinionem utuntur. Scilicet primo contendunt, bonitatem vel pravitatem internam singulis actionibus humanis competere, quam ex considera-
tio-

tionæ naturæ nostræ luculenter investigari posse urgent, & quæ hinc emergunt ratiocinia pro præceptis Legis Naturalis habent. Hæc autem argumentandi rationem quum idea DEi non ingrediatur, mox colligunt, Legem Naturalem futuram, licet existentia DEi non admittatur. Ne vero talibus præmissis, quales modo indicavimus, fucum alicui faciant hi Philosophi, quid de illis, salva veritate, statuendum sit, nunc erit inquirendum. Concedimus dari internas actionum nostrarum ut aliarum rerum, qualitates, sed non inde sequitur, bonitatem vel pravitatem in omnium sensus statim incurrere; siquidem bonitas vel pravitas relationem quandam ad aliud habeat, quemadmodum corporum rectitudo vel curvatura non ex his ipsis, sed ex adsumta regula, æstimari solet. Quum itaque bonitas & pravitas diversimode definiri soleant, igitur harum notio in antecessum erit determinanda. *Actionem bonam* dicunt PUFENDORFIANI illam, quæ quoad omnes circumstantias cum Lege convenit; Sicut *actio mala* illis audit, quæ a lege quomodocunque discrepat. Verum non est reticendum, quod ita appellentur actiones moraliter bonas vel malas; actiones naturaliter bonas vel malas nuncupantes illas, quæ perfectionem vel imperfectionem hominis promovent. Hæc autem notiones magis concipiendi modo, quam re ipsa a se discrepant. Fingamus enim actionem A bonam esse; unde quæso sciemus præsentem hanc eius qualitatem, præsertim quum bona malis & vicissim mala bonis plerumque sint permixta, nisi

legem consulamus, quæ indolem actionis, hujusque cum nostra felicitate vel infelicitate nexum, antequam experimentum fiat, exponit. Tendimus quidem omnes ad felicitatis portum, sed non singulæ loxodromiæ, quas nobis fingimus, huc nos conducunt. Quamobrem actionem naturaliter bonam dicimus, quæ cum sanctitate ceterisque perfectionibus DEi, qui naturæ Auctor est, convenit, cujusque effectus est, quod nos & statum nostrum reddat perfectiorem; oppositam vero actionem nuncupamus malam. Nec altera præmissarum a dissentientibus allatarum firmiori nititur talo, dum contendunt, bonitatem vel pravitatem actionum ex consideratione naturæ humanæ solummodo esse æstimandam. In ipso enim limine quæri potest, an integram intelligant naturam humanam, an illam, quam circumferimus, penitus corruptam. Si prius non alii Legem Naturalem rite intelligent, quam qui statum hominis integrum ex verbo DEi revelato cognoverunt; quocirca pleræque gentes a notitia Legis Naturalis sunt remotæ, quod certe allati problematis defensoribus minime arridet. Si autem præsentem nostram indolem pro norma adsumamus, dispiciendum erit, qualis illa sit. Notum vero est, quod cæci etiam Gentiles non absque dolore & rubore agnoverunt, maximam esse ingenii humani pravitatem, quæ ferinam etiam indolem quandoque superat; adeoque si ex consideratione naturæ nostræ præcepta Legis Naturalis derivemus vel ipsa utilitas propria erit primum actionum nostrarum mobile,

bile, at quanta hinc passim & ubique confusio, vel normam actionum humanarum statueremus pravam & Lesbia Regula deteriore. Res enim eodem ferme modo sese habet, ac si quis non in plano speculo, sed in incurvato faciem suam contempleretur, in quo, sicut ex Optica constat, facies maxime deformes saepe venustissimas se conspiciendas præbent, dum contra ea pulcherrimæ nihil produnt, quod placeat. Similiter si naturam nostram sequamur ducem, vera & apparentia bona facile inter se permutarentur; saltem a priori, quod tamen necessarium est, non dignoscerentur. Denique si confectaria ex naturæ humanæ consideratione petita, pro præceptis Legis Naturalis habeamus, Legis nomen non merentur, quum potius consilia sint, quæ quisque sibi suggerit, & quæ si non sequatur, privatur quidem nonnunquam aliquo bono, sed quod ipsum non admodum potest adfligere, siquidem ejus jacturam exquisita voluptate vel dudum refarciverit, vel data occasione refarcire adhuc possit. Ex quibus fatis adparet, quam inadæquatos conceptus tam bonitatis & pravitatis actionum, quam Legis Naturalis foveant dissentientes, quare quum conclusio a suis quasi coloretur præmissis, sequitur, quod nec species, nedum robur, insit argumentandi rationi, qua adstruunt Legem Naturalem futuram, quamvis DEUS non existeret.

§. VI.

Verum ne morosi forte videamur, ponamus a-

liquantisper, verum esse, quod venditant dissentientes, scilicet Legem Naturalem futuram, quamvis non existeret DEUS: Ergo illa in supremo Numine rationem existentiae suae non habet: Ergo & homo quoad observantiam Legis Naturalis sui est arbitrii, nec imperii Divini rigorem admodum extimescere necesse habet, Si secus nonnunquam egerit, quam Lex illa praecipiat: Ergo stante hac hypothese, homo ab ipso DEO in omnibus non dependeret, sed sui ipsius Dominus foret: quae conclusiones quam latam pandant viam ad crassissimum Atheismum, quisque, vel me non monente, oppido intelligit. Deinde per placitum modo memoratum obtunduntur stimuli illi conscientiae, qui malos partim retardant in sceleribus perpetrando, partim etiam post commissa flagitia ipsos adeo exagitant, ut in idem nequitiarum barathrum sese deinceps temere non conjiciant. Si enim Lex Naturalis non dependeat a DEO, ergo nec ab ipso lata est: Ergo si quis ipsam violaverit, Supremum rerum Moderatorem directe non offendit, sed in semetipsum tantummodo est injurius, proindeque mali imminentis dolor compensatur recordatione voluptatis, quam declinando a Lege forte percepit. Denique si Lex Naturalis sit illa, quae in natura hominis fundata, ex ejusdem consideratione innotescit; sequitur, quod inter brutorum animalium naturalem instinctum, qui in naturae ipsorum indole fundatur, & Legem Naturalem exigua sit differentia, ex solo partium constituentium mechanismo forte repetenda. Sed
quam

quam indigna genere humano isthæc sit conclusio, tam inepta est illorum argumentandi ratio, qui contendunt Legem Naturalem futuram, quamvis non existeret DEUS.

§. VII.

Ne autem alicui dicam præter meritum in hoc negotio scribere velle videamur, ostendendum erit, quod revera fuerint Eruditi, qui statuerint, Legem Naturalem futuram, licet non esset DEUS. In hanc igitur opinionem primum iverunt Scholastici. Juvat autem verba HEINECCI, ejusque epicrisin de hac controversia adducere: ita autem ille in observationibus ad GROTIUM, Proëmi. §. II. *Scholastici omnes miro consensu docent, Jus Naturæ fore, etiamsi non sit DEUS, vel aliquid justum esse, antecedenter ad DEUM. Dicunt enim 1: Ipsam rectam rationem docere, societatem humanam consistere non posse, si unicuique liceret furari, adulteria committere, occidere. Hinc etsi DEUS nunquam dixisset, ne furare, ne occide, tamen unumquemque, qui rationem sequi velit, secum cogitaturum, sibi ab his facinoribus abstinendum esse. Ex quo sequi putant, ut Jus aliquod futurum sit, etsi non esset DEUS. 2: Idem probant experientia. Nam si consideremus Atheos in republica viventes, ii plerumque civiliter boni sunt, & id de plerisque Atheis ostendere conatus est BAYLIUS in Dictionario Historico-Critico sub articulis SPINOZA, ZENON & aliis. Cur vero? Quia ratio nos docet, abstinendum esse ab his criminibus, etsi non esset DEUS. Imprimis urgeri posset exemplum Sinensium. Maximi hi sunt Spinosista, nihilque horum Philosophia differt a dogmatibus Spinoza, & tamen LEIBNITIUS in præfatione, Novissimis Sinicis præmissa,*

*missa, docet, non esse ullam gentem justitiæ studiosorem Si-
nensi. Quis itaque dubitet, Juri Naturali locum fore, et-
iamsi non sit DEus. Sed falsissima nihilominus hæc est
doctrina. Nullum enim Jus est sine obligatione, nulla ob-
ligatio sine lege, nulla Lex sine Legislatore. Si ergo po-
namus, non esse DEum, nec Legislator esset, nec Lex nec
obligatio: adeoque nec Jus. Hactenus HEINECCIUS.*

In castra Scholasticorum transiisse videtur etiam GRO-
TIUS, Restaurator ille Jurisprudentiæ Naturalis, qui
Prolegom. J. B. & P. §, II. ita scribit: *Et hæc quidem,
loquitur de Jure Naturali, locum aliquem haberent, etsi
daremus, quod sine summo scelere dari nequit, non esse
DEum, aut non curari ab eo negotia humana; cujus con-
trarium cum nobis partim ratio partim traditio perpetua
inseverint, confirmant vero & argumenta multa & mira-
cula ab omnibus sæculis testata, sequitur, jam ipsi DEo
ut Opifici & cui nos nostraque omnia debeamus, sine ex-
ceptione parendum nobis esse. Tacemus alios, qui mo-
do nominatis Auctoribus pollicem in præsentis præ-
munt argumento, nobis enim non est propositum,
centonem quendam variorum opinionum propone-
re, sed paucis tantum docere, quid in re adeo ar-
dua statuendum sit, ne veritati vis inferatur. Fa-*

*xit vero Supremum NUMEN, ut hæc aliaque
nostra conamina in Ejus tendant*

GLORIAM!

